

УДК 338.242.4(477)

К.Ф. Захарова
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Університет економіки та права «КРОК»

Пріоритети антикартельного регулювання в Україні

В роботі досліджено можливість впровадження економетричного інструментарію в практику антимонопольних органів з метою виявлення цінових змов. Проаналізовано комплекс діючих інструментів виявлення та запобігання картелізації національної економіки у формі цінових змов у практиці вітчизняних антимонопольних органів та запропоновано комплекс пропозицій щодо їх вдосконалення. Також запропоновано шляхи впровадження економіко-правових методів протидії картелізації в практику Антимонопольного комітету України з метою підвищення ефективності процедури виявлення та доведення факту існування картельної змови.

Ключові слова: антимонопольна політика, пріоритети антикартельного регулювання, інтегральний показник макроекономічної стабільності, індекси картелізації, матриця парних кореляцій макроекономічних індикаторів та індикаторів концентрації ринків.

К.Ф. Захарова
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Університет економіки та права «КРОК»

Приоритеты антикартельного регулирования в Украине

В работе исследована возможность внедрения эконометрического инструментария в практику антимонопольных органов с целью выявления ценовых сговоров. Проанализирован комплекс действующих инструментов выявления и предотвращения картеллизации национальной экономики в форме ценовых сговоров в практике отечественных антимонопольных органов и предложен комплекс предложений по их усовершенствованию. Предложены пути внедрения экономико-правовых методов противодействия картеллизации в практику Антимонопольного комитета Украины с целью повышения эффективности процедуры выявления и доказательства факта существования картельного сговора.

Ключевые слова: антимонопольная политика, приоритеты антикартельного регулирования, интегральный показатель макроекономической стабильности, индексы картеллизации, матрица парных корреляций макроекономических индикаторов и индикаторов концентрации рынков.

K.F. Zakharova
PhD in Economics, Associate Professor,
Economic Theory Department,
“KROK” University

Priorities of Anti-Cartel Regulation in Ukraine

In this paper, the possibility of introducing econometric tools into the practice of antitrust authorities in order to identify price conspiracies is investigated. The complex of active tools

for detecting and preventing national economy cartelization in the form of price conspiracies in the practice of domestic antimonopoly authorities has been analyzed and a set of proposals for their improvement has been proposed. The ways of implementation of economic and legal methods of counteracting cartelization in the practice of the Antimonopoly Committee of Ukraine are proposed in order to increase the effectiveness of the procedure for detecting and proving the existence of a cartel conspiracy.

Keywords: *antimonopoly policy, priorities of anti-cartel regulation, integral indicator of macroeconomic stability, indexes of cartelization, matrix of pair correlations of macroeconomic indicators and indicators of concentration of markets.*

Постановка проблеми

Нагальність проблеми визначення пріоритетів трансформації антимонопольного регулювання обґрунтована важливістю забезпечення макроекономічної стабільності. Ця трансформація передбачає визначення цілей антимонопольної політики, що мають першочергове значення.

Існує, як мінімум, два шляхи визначення першочерговості цілей:

- за допомогою контент-аналізу текстів нормативних актів, документів, які відображають результати досліджень аналітичних агенцій, окремих дослідників;
- на основі економетричних досліджень.

Сучасні способи державного втручання в ринкові механізми мають завдання щодо забезпечення поєднання інтересів держави, споживачів та виробників. Вони мають сприяти обмеженню монополізму та забезпечувати макроекономічну стабільність. Проте, на тлі цінових стрибків, внаслідок картелізації національної економіки та порушення чесних правил конкурентної боротьби, вимагають пошуку нових методів підвищення ефективності системи національного антикартельного регулювання. Зокрема, в частині виявлення цінових змов на ринках товарів та послуг, досягнення оптимального співвідношення формально-юридичних та економіко-аналітичних інструментів захисту економічної конкуренції.

Системність і своєчасність виступають вирішальними в реалізації антикартельного регулювання. Саме системності та своєчасності бракує вітчизняним органам антимонопольного регулювання. Тому, інструментарій виявлення цінових змов постає актуальною науковою та прикладною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Переважна більшість робіт, присвячених дослідженню проблеми виявлення та доведення існування факту картельної змови, наголошує на необхідності вивчення координаційної здатності олігополістів та необхідності отримання прямих доказів існування картельної змови за допомогою правових методів [4; 8].

Але зловживання в аналізі основних причин утворення картельної змови тим твердженням, що будь-яка взаємодія між суб'єктами господарювання на олігопольному ринку – завжди змова [3], має наслідком реальне зниження ефективності в роботі антимонопольних органів під час формування доказової бази для доведення факту існування картелю.

Деякі науковці наголошують на обов'язковій присутності різноманітних форм прихованої взаємодії між основними суб'єктами господарювання в умовах олігополії та на тому, що на олігопольному ринку завжди «автоматично» необхідно шукати картель через те, що частки ринку стабільні та присутній прямий обмін комерційною інформацією. І це вже не виправдовується [1; 8, с. 42]. Подібні твердження в рамках теорії галузевих ринків на сьогодні не завжди актуальні, і подібна позиція призводить до помилок правозастосування, поступово зменшуючи ефективність антимонопольно-конкурентної політики загалом.

За умов порушення основних параметрів макроекономічної стабільності, координата економічної поведінки фірм не завжди переслідує спотворення конкуренції. Хоча й має спільні риси із антиконкурентними узгодженими діями. Через недостатню ефективність правових методів виявлення картельної змови, коректна ідентифікація картелю в практиці вітчизняних антимонопольних органів не завжди є можливою. Частота та кількість оскаржень рішень Антимонопольного комітету щодо визнання дій суб'єктів господарювання антиконкурентними відповідно до чинного законодавства переконливо свідчить про необхідність імплементації економічних інструментів до алгоритму виявлення та доведення факту змови [5].

Невирішені раніше частин загальної проблеми

На нашу думку, для визначення пріоритетів системи антимонопольного регулювання, а саме антикартельного регулювання, доцільно використовувати моделювання макроекономічних наслідків картелізації.

На початковому етапі моделювання й прогнозування наслідків картелізації національної економіки необхідно виявити перелік факторів, що спричиняють найбільший вплив на інтегральний показник макроекономічної стабільності.

Формулювання цілей статті

Метою даного дослідження є аналіз комплексу діючих інструментів виявлення та доведення факту існування картельної змови на ринку в практиці антимонопольного регулювання. А також формулювання пропозицій щодо вдосконалення діючих інструментів з метою усунення наслідків картелізації національної економіки та забезпечення макроекономічної стабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження

При визначенні залежності основного результативного показника – інтегрального показника макроекономічної стабільності від індексів картелізації, необхідно здійснити факторний аналіз статистичних даних, які характеризують різні сторони розвитку національної економіки. Мета цього аналізу – оцінити залежність інтегрального показника макроекономічної стабільності від показників картелізації національної економіки.

Нами здійснено формалізацію тенденцій картелізації національної економіки в період з 2002 по 2015 рр. Предметом дослідження виступили наступні показники макроекономічної стабільності:

- індекс фізичного обсягу ВВП, індекс фізичного обсягу ВВП у розрахунку на одну особу;
- індекс промислової продукції;
- індекс цін виробників промислової продукції у 2000-2015 рр.;
- індекс цін реалізації сільськогосподарської продукції.

Нами проаналізовано залежність вказаних показників макроекономічної стабільності від показників картелізації, що забезпечило основу для побудови матриці парних кореляцій.

Матриця парних кореляцій – це елемент економічного інструментарію, який дозволяє на початковому етапі дослідження здійснити оцінку взаємозв'язку між показниками картелізації національної економіки й показниками макроекономічної стабільності.

Аналіз кореляційних матриць, що є важливим підготовчим етапом моделювання, спрямований на таке: виявити показники із найбільшими кореляційними залежностями в межах блоку макроекономічних показників, що дозволяє виділити найкращі (серед аналогічних) показники для побудови моделі; виявити показ-

ники з найбільшими кореляційними залежностями із показниками інших блоків з метою подальшого моделювання зв'язків [7, с. 214].

У матриці кореляцій блоку макроекономічних показників (додаток А) відображено парні кореляції між 33 показниками в період з 2000 по 2014 рік. У складі показників зі значними залежностями, ми виділили з матриці кореляцій групи аналогічних показників з високими кореляціями всередині групи, а саме:

- між показниками часток підприємств (які діяли на ринках з конкурентною структурою), в загальному обсязі реалізованої продукції й індексом споживчих цін на продукти харчування і безалкогольні напої;
- між показниками часток підприємств, які діяли на ринках з ознаками домінування й індексами обсягу ВВП та індексами промислового виробництва (індексу фізичного обсягу ВВП з розрахунку на одну особу);
- кореляціями між показниками частки підприємств, які діяли на ринках з ознаками домінування й індексами обсягу ВВП та промислового виробництва.

Динаміку проаналізованих часток ринків подано на рис. 1.

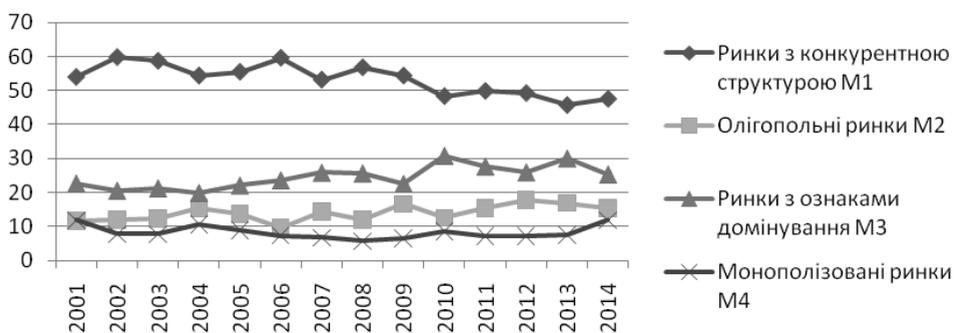

Рис. 1. Динаміка часток ринків в українській економіці

Джерело: складено автором

Дані рис. 1 дають змогу прослідкувати зміни кількісного індикатора картелізації ринків, який характеризується зростанням частки підприємств на ринку з ознаками домінування (М3).

Скорочення частки підприємств на ринках з конкурентною структурою (М1) може свідчити про прояв монополізації ринку. Це, у свою чергу, може відбуватися через зменшення показників олігополізації (М2), картелізації (М3), та монополізації (М4).

Через очевидний тренд зростання частки «олігопольних ринків» та «ринків з ознаками домінування», що демонструють дані рис. 1, саме олігопольні ринки, а не монопольні, мають бути об'єктом більш виваженого державного регулювання. Частка «монопольних ринків» більшою мірою демонструє коливальний тренд, який проілюстровано на рис. 2.

Олігопольний ринок характеризується сприятливістю до утворення картелю через стратегічну взаємодію основних його учасників та особливостей цінового паралелізму між ними.

Матриця парних кореляцій макроекономічних показників та показників картелізації ринків дає змогу засвідчити факт існування щільного зв'язку між наступними показниками картелізації ринків, а саме: між частками підприємств на ринку з ознаками домінування (М3) та загальним індексом зміни цін. Витяг з загальної матриці парних кореляцій подано у вигляді таблиці 1.

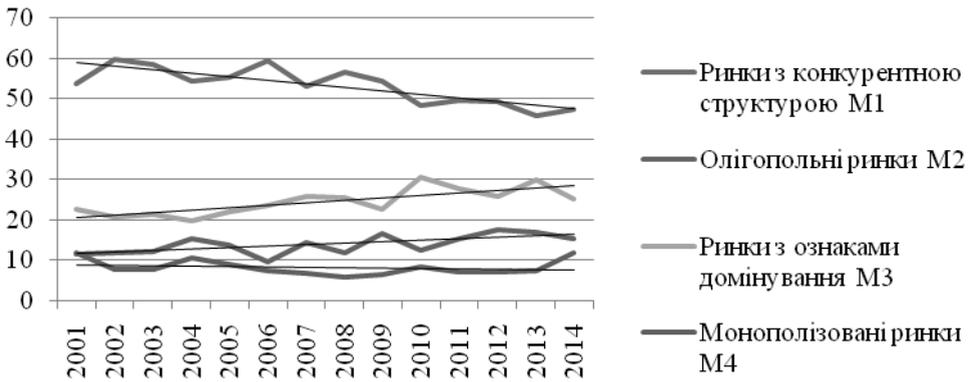

Рис. 2. Динаміка часток ринків в українській економіці

Джерело: узагальнено автором за даними Антимонопольного комітету України

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції показників часток ринків з індексом споживчих цін за 2000–2015 рр.

Показники	Індекс споживчих цін на товари та продукти харчування, а також безалкогольні напої, у 2002-2015 рр. (до попереднього року; %), СРІ
Частка ринків з конкурентною структурою, (M1)	0,84
Частка олігопольних ринків, (M2)	-0,69
Частка ринків з ознаками домінування, (M3)	-0,50
Частка монополізованих ринків, (M4)	-0,22

Джерело: узагальнено автором за даними Антимонопольного комітету України

Дані таблиці 1 інтерпретовані наступним чином:

- мав місце щільний зв'язок між: а) часткою ринків з конкурентною структурою (M1) й індексом споживчих цін (CPI), про це свідчить коефіцієнт – 0,84; б) часткою олігопольних ринків (M2) й індексом споживчих цін (CPI), про що свідчить коефіцієнт – 0,69;

- не був щільним зв'язок між часткою ринків з ознаками домінування (M3) та індексом споживчих цін (CPI), проте він виявився помітним, за індексом кореляції – 0,5;

- значення коефіцієнтів кореляції, переважно суперечать теорії, засвідчуючи той факт, що при зростанні частки ринків з неконкурентною структурою M2, M3, M4, загальний рівень цін став меншим. Результати кореляційного аналізу між індексом фізичного обсягу ВВП з розрахунку на одну особу та показниками часток підприємств на ринках з різним рівнем монополізації в період з 2000 по 2015 рік, подано у табл. 2.

З результатів розрахунків, поданих у таблиці 2, впливає таке:

- існував щільний зв'язок між часткою ринків з ознаками домінування (M3) з індексом фізичного обсягу ВВП з розрахунку на одну особу (GDP_C), про що свідчить коефіцієнт кореляції 0,59 та (GDP_C); та часткою олігопольних ринків (M2) з індексом фізичного обсягу ВВП з розрахунку на одну особу (GDP_C), про що свідчить коефіцієнт кореляції – 0,44;

- зв'язок між часткою конкурентних ринків (M1) та індексом фізичного об-

Таблиця 2

**Коефіцієнти кореляції показників часток ринків
з індексом фізичного обсягу ВВП на одну особу за 2000-2015 рр.**

Показники	Індекси фізичного обсягу ВВП з розрахунку на одну особу (відсотків до попереднього року), (GDP_C)
Частка ринків з конкурентною структурою, (M1)	-0,06
Частка олігопольних ринків, (M2)	-0,44
Частка ринків з ознаками домінування, (M3)	0,59
Частка монополізованих ринків, (M4)	-0,22

Джерело: узагальнено автором за даними Антимонопольного комітету України

сягу ВВП з розрахунку на одну особу (GDP_C) виявився відсутнім, що засвідчує дуже низький коефіцієнт кореляції – 0,06;

- те, що характер зв'язку між часткою олігопольних ринків (M2) та індексом фізичного обсягу ВВП з розрахунку на одну особу (GDP_C) відповідає теоретичному припущенню про негативний вплив обмеження конкуренції на результат виробництва: коефіцієнт кореляції від'ємний, натомість, характер зв'язку між часткою ринків з ознаками домінування (M3) з індексом фізичного обсягу ВВП з розрахунку на одну особу (GDP_C) суперечить вищезгаданому теоретичному припущенню.

З метою визначення залежності макроекономічної стабільності від рівня картелізації національної економіки, на нашу думку, доцільно використовувати наступний макроекономічний індикатор – частка 10, 20, 50, 100 найбільших підприємств виробленої продукції загалом. Тенденція зростання часток найбільших підприємств у промисловості України, позначених як P10, P20, P50, P100 в 2000-2013 роках характеризується позитивною динамікою.

В таблиці 3 подано дані щодо динаміки цих часток.

Таблиця 3

**Динаміка часток найбільших підприємств
у промисловому виробництві України у 2000-2013 роках¹**

Роки	Частки найбільших підприємств у промисловому виробництві			
	10	20	50	100
1	2	3	4	5
2000	22.3	30	42.3	51.1
2002	18.8	26.5	38.4	47.8
2003	19.3	26.6	40	50.4
2004	20.9	29.5	41.9	52.7
2005	20.3	29.2	41.3	51.9
2006	23.5	31.8	43.2	51.9
2007	19.7	27.8	40.9	51.8
2008	19.2	28.6	42.9	54.5

¹ За даними Антимонопольного комітету України. Офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/>

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5
2009	17.7	26.2	40.2	51.6
2010	20.3	30	44	55.4
2011	23.1	33	46.8	57.7
2012	22	32.7	47.5	58.5
2013	24.4	36.5	51.9	62.3

Джерело: узагальнено автором за даними Державного комітету статистики

Дані таблиці 3 показують наступну динаміку часток найбільших підприємств промисловості України:

- очевидним є тенденція зростання частки 50 та 100 найбільших підприємств промисловості України;
- частка десяти (P10) та двадцяти (P20) найбільших підприємств промисловості України має тенденцію до зменшення.

Частки найбільших підприємств у практиці антимонопольних органів використовуються як показники економічної концентрації. Статистичні показники концентрації подано у таблиці 4.

Таблиця 4

Статистичні характеристики рівнів концентрації виробництва у промисловості України у 2000-2013 роках²

Показники найбільших підприємств промисловості України	Найбільші підприємства			
	P10	P20	P50	P100
Середнє значення	20.8	29.8	42.9	53.4
Медіани значення	20.3	29.4	42.1	51.9
Стандартне відхилення	1.96	2.90	3.64	3.94

Джерело: узагальнено автором за даними Антимонопольного комітету України

Зв'язок між середнім значенням рівня концентрації та кількістю підприємств аналізується як залежність та найкраще визначається логарифмічною функцією, що засвідчує нелінійний характер зв'язку. За даними таблиці 4, можемо оцінити кількість підприємств, що відповідають отриманій логарифмічній залежності, якщо прийняти $Y=100$. Оціночне значення складає:

$$x = \exp\left(\frac{100 + 12,241}{14,177}\right) = 2744 \text{ (підприємств)}, \quad (1)$$

Фактична кількість промислових підприємств виявляється більшою за отримане значення понад 20 разів. Відповідно, маємо змогу фіксувати високу залежність виробництва від великих підприємств. Незначне відхилення медіани від середнього значення часток підприємств також є показовим, адже медіана може відображати неекономічні тенденції та «аномальні» відхилення в динаміці. Можна зробити припущення, що рівень економічної концентрації суттєво залежить від економічної ситуації в країні та зворотно впливає на неї. Це підтверджує стабільність рівня стандартного відхилення в межах 9%.

² За даними Антимонопольного комітету України. Офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/>

Лінії трендів часток найбільших підприємств і відповідні рівняння представлено на рис. 3.

Графіки на рис. 3 ілюструють те, що:

- проаналізовані частки підприємств виявляють тенденцію до зростання частки десяти найбільших підприємств;

- частка 20 найбільших підприємств виявляє більш чітку, ніж P10, тенденцію до зростання за лінійним трендом; відбувається зростання на 0,5% на рік. Але низький рівень статистичної якості та лінійної і експоненційної залежності обмежує можливості використання отриманого рівняння в подальшому аналізі;

- частка 50 найбільших підприємств демонструє поступове зростання за лінійним трендом, що відбувається на 0,7% на рік з достатнім показником якості рівняння $R^2=0,61$;

- частка 100 найбільших підприємств виявляє поступове зростання за лінійним трендом на 0,9% на рік, із високим показником якості рівняння $R^2 = 0,76$.

Існує можливість аналізу процесу економічної концентрації за впливом на зміну загального рівня цін індексів цін реалізації продукції рослинництва й тваринництва (позначені AGR_P1 ТА AGR_P2). Найвагомішими, відповідно до матриці парних кореляцій, є зв'язки між показниками картелізації P10, P20, P50, P100, з одного боку, й середніми цінами реалізації стратегічних товарів українського експорту, а саме – зернових та олійних культур, – з іншого (табл. 5).

Дані таблиці 5 свідчать про:

- пряму залежність з високою щільністю зв'язку між часткою найбільших підприємств P10, P20, P50, P100 й середніми цінами реалізації продукції в сільському господарстві;

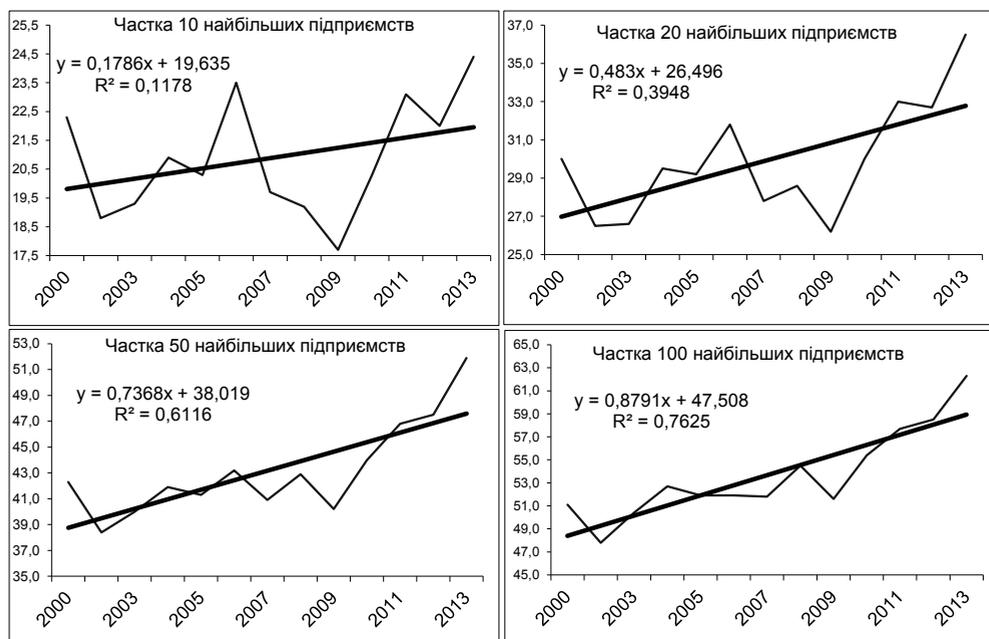

Рис. 3. Частки найбільших підприємств у загальному обсязі виробленої продукції в період 2000-2013 рр.

Джерело: розроблено автором

Коефіцієнти кореляції показників часток найбільших підприємств між цінами та рентабельністю за 2000-2013 рр.

Показники підприємств	Середні ціни реалізації продукції сільського господарства (зернові культури), грн за т, (AGR_P1)	Середні ціни реалізації продукції сільського господарства (олійні культури), грн за т, (AGR_P2)	Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства
Частка найбільших 10 підприємств в обсязі виробленої продукції, % (P10)	0,74	0,73	0,32
Частка найбільших 20 підприємств в обсязі виробленої продукції, % (P20)	0,78	0,77	0,27
Частка найбільших 50 підприємств в обсязі виробленої продукції, % (P50)	0,78	0,77	0,22
Частка найбільших 100 підприємств в обсязі виробленої продукції, % (P100)	0,78	0,77	0,23

Джерело: розраховано автором

- пряму залежність з невисокою щільністю зв'язку між часткою найбільших підприємств P10, P20, P50, P100 та показником рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції. Це – аргумент на користь доцільності оцінювання наслідків картелізації національної економіки за показниками зміни загального рівня цін.

Передмодельний аналіз засвідчує існування зв'язків між показниками картелізації та деякими макроекономічними показниками. Існує певна складність у визначенні того, що є причиною, а що – є наслідком: картелізація національної економіки погіршує показники макроекономічної стабільності чи макроекономічна нестабільність спричиняє зміни в умовах конкуренції та стимулює антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання.

Матриця парних кореляцій макроекономічних індикаторів та індикаторів концентрації ринків дозволяє стверджувати, що досліджувані показники безумовно є корельованими та такими, що їх не можна абсолютно всі включати до моделі. Проте, вони можуть бути факторами або результатами. Мова йде про показники частки підприємств, які діяли на ринках певних типів, у загальному обсязі реалізованої продукції, частки підприємств на ринку з ознаками домінування, індекс оцінки обсягу ВВП та промислового виробництва, виробництва електроенергії, індекс споживчих цін на товари та послуги, індекс цін реалізації продукції розлинництва, індекс цін реалізації продукції тваринництва.

Застосуванням економетричного інструментарію, а саме – рівнянь часового тренду часток найбільших підприємств в обсязі виробленої продукції (P10, P20, P50 і P100), нами було виявлено тенденцію, яка засвідчує факт поглиблення картелізації національної економіки. Так, зміна частки найбільших підприємств описується рівняннями:

$$P10 = 19.68 + 0.1532 * T; R^2 = 0,11, DW = 1,31, Prob(t_{stat}) = 0,2527 \quad (2)$$

$$P20 = 26.66 + 0.4167 * T; R^2 = 0,36, DW = 1,13, Prob(t_{stat}) = 0,0228 \quad (3)$$

$$P50 = 37.87 + 0.675 * T; R^2 = 0,6, DW = 1,02, Prob(t_{stat}) = 0,0011 \quad (4)$$

$$P100 = 47.51 + 0.8791 * T; R^2 = 0,76, DW = 1,2, Prob(t_{stat}) = 0,0001 \quad (5)$$

Рівняння 5 вказує на те, що частка 100 найбільших вітчизняних підприємств у загальному обсязі виробленої продукції в середньому за період 2000-2014 рр. щорічно зростала на 0,9 % на рік.

Здебільшого, щорічне зростання кількості ринків з високим рівнем економічної концентрації в українській економіці пояснюється прагненням основних гравців ринків узгоджувати свої дії задля фіксації цін, обмеження пропозиції та отримання надприбутків. На тлі галопуючої інфляції та значної девальвації гривні є висока ймовірність того, що картелізація і надалі впевнено обмежуватиме обсяги національного виробництва.

Здійснивши аналіз практики розслідувань справ про картелі Антимонопольного комітету України (табл. 6), ми робимо висновок про те, що основні зусилля АМКУ в аналізованому періоді спрямовувалися передусім на категорію P10 та P20 та меншою мірою на P50 та P100. На нашу думку, увага АМКУ мала бути пильнішою та більшою мірою, з огляду на макроекономічну дестабілізацію, спрямована інакше: на показники P100 та P50.

Таблиця 6

Динаміка виявлених АМКУ картельних змов у галузях з найбільшою часткою 10-20 підприємств

Галузь	Кількість картельних змов, % загальної кількості порушень						
	2000	2004	2007	2010	2013	2014	2015
Машинобудування	6	34	22	38	89	103	139
Хімічна промисловість	3	17	33	66	67	69	71
Металургія	1	9	23	57	68	68	70
Сільське господарством	-	4	9	24	37	39	44
Енергетика, ЖКГ	2	9	19	30	37	39	51
Транспорт, зв'язок	9	-	5	7	22	34	37

Джерело: розроблено автором за даними Держкомстату

Дані таблиці ілюструють наступне – найбільшу кількість зафіксованих картельних змов виявлено в галузях машинобудування, хімічній промисловості та металургії. Загалом, проведений аналіз засвідчив значний вплив картелізації товарних ринків на макроекономічну стабільність.

Висновки

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, зауважимо, що пріоритетами національної системи антикартельного регулювання мають бути олігопольні ринки та ринки з ознаками домінування, а також підприємства, які складають 100 та 50 найбільших у промисловості.

Внутрішньою особливістю механізму ринкової економіки визначено наявність властивості до встановлення макроекономічної стабільності, макроекономічної рівноваги між сукупним попитом та сукупною пропозицією. Дана закономірність проявляється у відповідних макроекономічних параметрах, що мають корелюватися між собою, адже саме вони відображають взаємодію і взаємо-

залежність розвитку реальних економічних процесів. Проте, в умовах підриву цього механізму антиконкурентними картельними змовами, спотворення конкурентної дії ринкових чинників саморегуляції, в умовах відсутності можливості забезпечити протидію картелізації з боку антимонопольного регулювання, – макроекономічна стабільність досягається значно важче. Переважно, за допомогою системи державного регулювання.

Національно економіка має потужний конкурентний потенціал. Це підтверджено показниками місткості внутрішнього ринку. Саме тому вкрай необхідно контролювати та підтримувати конкурентне середовище. Неврахування значень індексів картелізації національної економіки та відмова від аналізу їх зв'язку з показниками макроекономічної стабільності – пояснюють недостатню ефективність антимонопольного регулювання.

Далеко не всі з проаналізованих індикаторів макроекономічної стабільності використовуються в практиці антимонопольних органів під час аналізу товарних ринків та визначення стану розвитку конкурентного середовища. Найпоширенішими є показники інфляції, рівень бюджетного дефіциту та державного боргу, сальдо платіжного балансу, деякі біржові індекси. Оцінюючи наслідки картелізації національної економіки, на нашу думку, доцільно брати до уваги більшу кількість макроекономічних показників.

Ми вважаємо, що елементами ефективного механізму регулювання картелізації є економічний аналіз зв'язків між різними індикаторами економічної концентрації та макроекономічними параметрами. Варто зауважити, що необхідним є впровадження індикаторів картелізації національної економіки в практику антимонопольних органів. Реалізований в даному дослідженні аналіз загальної ринкової концентрації на основі регресійних рівнянь (1-4) має переваги для застосування у вітчизняній антикартельній практиці, а саме:

– результати аналізу ґрунтуються на кількісних даних АМКУ, які оцінено за поширеною методикою, на відміну від переважаючих у цій царині методик експертних оцінок та результатів опитувань;

– із отриманням нових даних, кількісні оцінки можуть повторюватися за незмінною методикою, що забезпечує у майбутньому співставні оцінки та об'єктивний моніторинг стану концентрації промисловості.

Застосування економетричного оцінювання зв'язків між рівнем картелізації національної економіки та загальним рівнем цін, а також між індексами ВВП – є наступним пріоритетом національної системи антикартельного регулювання.

Література

1. Garoupa N. Wrongful conviction do lower deterrence / N. Garoupa, M. Rizolli // *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 2012. – 168 (2). – P. 224–231.
2. Harrington J. Behavioral Screening and the Detection of Cartels / J. Harrington // *European Competition Law Annual 2006: Enforcement of Prohibition of Cartels*. – Portland, 2006. – P. 2-4.
3. Huytinen A. Anatomy of Cartel Contracts // A. Huytinen, F. Steen, O. Toivanen. – *Instituutt for SamfunnsØkonomi, Discussion Paper*, 2013. – available at: https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/425079/1/MSI_1313.pdf
4. Авдашева С. Б. Доминирующее положение и антиконкурентные соглашения / С. Б. Авдашева, Н. М. Розанова // *Экономический вестник Ростовского государственного Университета*, 2004. – Том 2. – №2. – С. 112–127.
5. Антимонопольний комітет України. Офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/>
6. Герасименко А. Г. Еволюція ринкової влади: теоретико-економічний огляд / А. Г. Герасименко // *Економічна теорія*, 2012. – № 4. – С. 38–48.

7. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу: навчальний посібник / Г. І. Купалова. – К. : Знання, 2008. – 639 с.

8. Ротбард М. Власть и рынок: Государство и экономика. / М. Ротбард. – Челябинск: Социум, 2003. – 415 с.

9. Шаститко Е. Картель: Организация, стимулы, политика противодействия / Е. Шаститко // Российский журнал менеджмента, 2013. – Том 11. – № 4. – С. 31–56.

10. «Картельні й антиконкурентні угоди» / Попередження випадків змов у сфері державних закупівель», затверджені Радою ОЕСР 17 червня 2012 року. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/comprtitition/cartels>.

11. Конфликт с АМКУ: перспективы оспаривания «картельного сговора». – Режим доступа : <http://www.rau.com.ua/news/5065-konflikt-s-amkuperspektivy-osparivaniya-kartelnogo-sgovora/>

12. Прес-реліз до прес-конференції в. о. голови Антимонопольного комітету України Миколи Бараша на тему: «Каргельна змова. деталі розслідування». – 13.05.2015. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/111934>.

УДК 338.246.87 (477)

О.С. Кириченко
кандидат економічних наук,
доцент кафедри управлінських технологій
Університет економіки та права «КРОК»

Класифікація загроз економічній безпеці української промисловості

У статті досліджено проблематику класифікації загроз економічній безпеці процесу кластеризації промисловості країни. Систематизовано формалізовано та описано основні ознаки видової класифікації загроз економічній безпеці вітчизняних промислових кластерів.

Ключові слова: кластери, процес кластеризації, структурний аналіз, економічна безпека, загрози.

О.С. Кириченко
кандидат экономических наук,
доцент кафедры управленческих технологий
Университет экономики и права «КРОК»

Классификация угроз экономической безопасности украинской промышленности

В статье исследована проблематика классификации угроз экономической безопасности процесса кластеризации промышленности государства. Систематизировано и формализовано основные признаки видовой классификации угроз экономической безопасности отечественных промышленных кластеров.

Ключевые слова: кластеры, процесс кластеризации, структурный анализ, экономическая безопасность, угрозы.